

ПРЕДРАГ Д. ПАВЛИЋЕВИЋ*

Универзитет Сингидунум
Београд

УДК 316.46:316.45(497.11)

Монографска студија
Примљен: 27.11.2013
Одобен: 21.12.2013

СТИЛ ГРАЂЕЊА ЛЕГИТИМИТЕТА ПОЛИТИЧКИХ ЛИДЕРА У СРБИЈИ

Сажетак: Предмет чланка су карактеристике и модалитети грађења легитимитета политичких лидера у Србији – анализа легитимацијских токова са краја прошлог и почетка овог века. Основни научни циљ је конципирање модела за истраживање лидерског стила грађења легитимитета, други циљ је давање назнака за извођење хипотеза о легитимацијском стилу политичких лидера. Методолошки приступ је одређен поставкама теорије политике, подразумева примену свих основних метода научног мишљења, израженије аналитичких, кључно место има метод моделовања. Предложени модел обухвата два кластера: први) садржи категорије и индикаторе трочлане типологије (харизматски, традиционални и легитимитет формалне и материјалне рационалности), други) категорије и индикаторе подаспекта циљева лидерског делања систематизоване преко четири подкластера. Модел је отворен, те се назначавају теоријски приступи којим га је могуће употпунити. Уз маркирање екстерних детерминанти од утицаја, на основу у моделу изложених одредница, постављени су кључни елементи за извођење хипотеза о легитимацијским обрасцима лидера. Закључује се да је осуђена на неуспех политика која заборавља да је њена бит не само операционализација прихваћених стратегијских циљева, већ усмеравање целине друштвених процеса, у циљу долажења до остваривих решења за превазилажење сукоба и одрживи развој, у датом контексту интереса и моћи.

Кључне речи: политичка елита, политичко лидерство, стил политичког лидерства, легитимитет, стил грађења легитимитета, модел за истраживање

* predrag_pavlicevic@yahoo.com

Предмет, циљ и методолошке поставке

Предмет чланка су карактеристике и модалитети грађења легитимитета политичких лидера у Србији са краја прошлог и почетка овог века, циљ је конципирање модела за истраживање лидерског стила грађења легитимитета. У основи, формулишу се основне смернице за истраживање легитимацијских процеса, индицирају принципи које лидери поштују у свом делању на плану учвршћивања легитимитета – уз назначивање кључних екстерних детерминанти од утицаја на лидерске легитимацијске обрасце. Други научни циљ је да се, преко у моделу изложених одредница, дају назнаке за извођење хипотеза о модалитетима грађења легитимитета политичких лидера у Србији.

Промишљати улогу политичких лидера у развоју друштва је неопходно услед њихове неспорне кључне улоге у дефинисању политичких приоритета¹. Постулирајући легитимитет као једну од референтних категорија делања политичких лидера, излагањем модела за истраживање стила грађења легитимитета и индицирањем елемената за постављање хипотетичког оквира лидерских легитимацијских образаца, доказује се шира хеуристичка поставка – методолошка основаност анализе делања лидера формулисаних преко категорије стила.

Методолошки оквир је одређен² поставкама теорије политике, њеним захтевом да анализа буде довољно детаљна и квалификована по „савременој профилираности и поузданој употребљивости за савремена емпиријска истраживања“³. Методолошки приступ подразумева примену свих основних метода научног мишљења и истраживања: израженије аналитичких метода (првенствено анализе и специјализације – и то класификације), али и синтетичких метода (и то: синтезе и генерализације). Анализа је дескриптивна и парцијална, и то: анализа садржаја – јер тежи да спозна суштинске одредбе стилова лидерства, и структурална анализа – јер се сагледавају битне одредбе стила лидера. Кључно место има метод моделовања. Формулисани модел је аналитички инструмент, сложен је и идеализован, носи карактеристике модела: 1) политичког понашања, 2) политичке моћи и 3) идеологије и оријентационих вредно-

¹ О начелним разлозима и користима анализе на микро и макро нивоу види: Dal & Stinebrickner, 2003: 149–155. Уз назнаку да је анализа изведена у овом чланку концептуална (тиче се избора и принципа), није нормативна.

² Тачније, изведен из: Павлићевић, 2010: 326–328.

³ У Павлићевић, 2010, су прихваћене поставке теорије политике конципиране у: Драган Симеуновић (2002), *Теорија политике – ридер 1.*, Удружење „Наука и друштво“, Београд, стр. 54–75.

сти. Модел је реалан, изведен, екстерни (модел садржине), актуелан – мада уз елементе ретроспективног. Конципиран је као отворен и еластичан, те се, у циљу формирања комплекснијег аналитичког инструментариа, назначавачу теоријски приступи чије се детерминанте у њега могу унети. Стога се легитимацијски токови анализирају, у кратким цртама, и преко других теоријских прилаза.

Назнаке о концепту политичког легитимитета

У пропедевтичким текстовима се указује да је у ширем смислу легитимитет појам који „(од латинског *legitimare*, што значи ‘прогласити законитим’) означава законитост”⁴. Одређује се као „ступањ до кога друштво као целина – и елите, и масе – сматра да је владајући режим (а то није исто што и тренутна администрација, тренутна влада) народу најприкладнији, у смислу да ‘има право да се буде на власти’”⁵. Посматра се као значајна варијабла за успех демократије⁶ – као колеративне категорије – мада се легитимитет, као нормативни суд, раздваја од појма добре владе и не сматра „извором демократског успеха”⁷. Назначено поимање легитимитета је у складу са минималистичким одређењем демократије⁸.

Роберт Дал (Robert A. Dal) и Брус Штинебрикнер (Bruce Stinebrickner)⁹ подсећају да „лидери у политичком систему покушавају да осигурају да средства управљања увек буду употребљена да се расправи конфликт, досегнуте одлуке буду широко прихваћене не једино због страха од насиља, кажњавања, или принуде већ такође због веровања да су

⁴ Хејвуд, 2004: 401. Такође: „Легитимитет утврђује поредак или му пружа ауторитативан или обавезујући карактер... Политички филозофи тумаче легитимитет као морални или рационални принцип, на основу којег владе од својих грађана могу да захтевају послушност. *Позивање* на легитимитет је, отуда, важније од *чињенице* послушности. Политиколози... легитимитету придају социолошку природу: виде га као спремност да се повинује систему власти без обзира на то како је успостављен. Према Веберу, ово гледиште легитимитет означава као *веру* у легитимитет, односно веру у ‘право да се влада’”.

⁵ Lipset & Lejkin, 2006: 212. Уз назнаку да „нелегитиман режим може учинити низ одличних потеза... а ипак може бити, пре него што пристигну плодови тих потеза, срушен”.

⁶ Lipset & Lejkin, 2006: 254: „Легитимност је дакле мост који спаја културне факторе и институционалне варијабле”.

⁷ Lipset & Lejkin, 2006: 254–255: „Легитимност не значи да је народ ‘задовољан’ актуелним режимом... значи да друштво као целина сматра да постојеће политичке институције јесу најприкладније, дакле оне које и треба да буду... Какве су – да су, дошле су на власт процесом који је прихваћен као исправан”.

⁸ Види шире: Lipset & Lejkin, 2006: 39–60.

⁹ Dal & Stinebrickner, 2003: 60–62.

морално исправне и одговарајуће да се тако чини“, те је влада легитимна уколико грађани сматрају „да структура, процедуре, акта, одлуке, одређене политике, званичници, или лидери који управљају поседују квалитете ‘исправности’, пристојности, или моралне врлине“. Стога, лидери настоје да своје акције спроводе са легитимитетом, посебно остваривањем утицаја преточеног у ауторитет као делотворну форму аутоматског слеђења – тиме минимизирајући политичке ресурсе, посебно принуду. Развијају идеологију¹⁰ да би своје лидерство оснажили ауторитетом и легитимитетом, такође подржали политички систем – где „владајућа идеологија указује на моралне, религиозне, стварне и друге претпоставке које су прихваћене да би се оправдао систем“, уколико је развијена обично обухвата стандарде процењивања, идеализовану слику функционисања система и „верзију која смањује јаз између реалности и идеологијом одређеног циља“. Идеологије нису конзистентне нити статичне конструкције прихваћене од стране свих актера у политичком систему, лидери са њима не могу бескрајно манипулисати, већ могу постати и њихови заточеници.

Мајкл Раш (Michael Rush) одређује легитимитет као „степен до којег су друштвене и политичке норме у датом друштву прихваћене, посебно оне које се тичу вршења власти или доминације неких појединаца или група појединаца над другим“¹¹. Разматрајући релације легитимитета и повиновања (*compliance*) Раш¹² констатује да се легитимитет може схватити као објашњење зашто се људи покоравају онима на власти – који полажу право на власт над њима. Упућује на Дејвида Хелда (David Held, 1984) који поставља теоријски континуум који обухвата објашњење зашто се људи покоравају – преко седам идеално типских веберовских категорија (у стварности сусрећемо само мешавине) – полазећи од опажања да немају избора, до веровања да је исправно или одговарајуће да нешто чине. Категорије су слеђење заповести или принуда, потом традиција, затим апатија, те *“pragmatic acquiescence”* – прагматична прећутна сагласност која подразумева неслагање са ситуацијом уз немогућност да се замисли другачији поредак, мирење са судбином. Пета категорија, инструментална сагласност или условна сагла-

¹⁰ Dal & Stinebrickner, 2003: 61: „Лидери у политичком систему се обично придржавају сплета мање или више доследних, интегрисаних доктрина које подразумевају оправдање њиховог вођства у систему. Сплет доктрина ове врсте често се назива *идеологија* (што Моска назива ‘политичка формула’)“. The doctrines of the Bible; the precepts of our holy religion. [1913 Webster] The doctrines of the Bible; the precepts of our holy religion. [1913 Webster]

¹¹ Rush, 1992: 53.

¹² Rush, 1992: 55–56.

ност о пристанку (*instrumental acceptance or conditional agreement consent*) је двосмислена и може изражавати слабу форму легитимитета – подразумева да смо незадовољни али да и поред тога тежимо циљу, пристајемо јер су околности далеко од наше надмоћи. Хелд ограничава легитимитет на шесту категорију – нормативну сагласност (*normative agreement*) која значи да на основу околности и доступних информација закључујемо да је исправно шта треба/морамо да чинимо – односно на седму, идеалну нормативну сагласност (*ideal normative agreement*), која подразумева идеалне околности када сва сазнања прихватимо – уз могућност откривања захтева других сложили бисмо се да деламо.

Стил грађења легитимитета и предлог модела за истраживање

Стил грађења легитимитета одређујемо као „начин образлагања основаности одређеног начина делања политичких актера у складу са њиховим политичким концептом који се испољава у форми изражавања ваљаности, оправданости и рационализацијом овог делања на принципима поверења, пристанка и корисности“¹³. Како га истражити? Почнимо од констатација да неке дефиниције лидерства наглашавају значај харизме у појму лидерства¹⁴, а да „за сваки облик власти, а нарочито лични, је необично важан однос према традицији и избор пожељног уређења из прошлости, који ће се прогласити за истинско извориште актуелне власти“¹⁵. Мартин Криле (Martin Kriele)¹⁶ указује да је материјални рационалитет принцип политичког реализма, фундаментални интерес прогрес као претпоставка задовољавања других интереса – док формални рационалитет, на материјално рационалним основама, служи предвидљивости (правној сигурности, општем важењу). *Два кључна појма везана за савремену државу су суверенитет и легитимитет* – први је везан за моћ спровођења државне власти, други одговара на питање оправдања власти. *Ови су појмови суштински исти* – јер моћ спровођења власти постоји у мери њене оправданости – те су само наизглед искључиви судови да „моћ произлази из права и право следи из моћи“¹⁷. Основ легитимитета су једнака права грађанина на слободу и

¹³ Павлићевић, 2010: 318.

¹⁴ Види: Хејвуд, 2004: 643; Стојановић, Гавриловић, 2011: 11–38.

¹⁵ Куљић, 1994: 67.

¹⁶ Види ближе: Kriele, 1994: 19–46.

¹⁷ Криле такође пише да „поштовање правне обавезе има моралну основу“, те је „обавезност увек морална обавезност“, док је „питање легитимитета питање моралних основа на којима правна обавеза почива“.

људско достојанство, те је „образложивост бит рационалног легитимитета“¹⁸. Политички разум (чији је основ отвореност за аргумент и уважавање реалних услова) тежи да оствари оптималне услове за задовољење слободе и правде, поседује моралну и интелектуалну компоненту – реалистичко сагледавање објективних могућности у служби хуманитета. Разуму је инхерентна одговорност, која се исказује преко: 1) планског предвиђања, оцењивања последица одлука, 2) уважавања и усклађивања са интересима других, 3) уочавања озбиљности ситуације, што не оставља простор за шпекулације.

Полазећи од назначеног, модел за истраживање стила грађења легитимитета обухвата два кластера: први) који садржи категорије и индикаторе модификоване, у изворима врло фреквентне, типологије (харизматски, традиционални и легитимитет формалне и материјалне рационалности)¹⁹, други) категорије и индикаторе подаспекта циљева лидерског делања, преко четири подкластера. У оквиру првог кластера модалитете грађења легитимитета дефинишемо на следећи начин:

Харизматски легитимитет: 1. лидер поседује квалитет који се приписује личности на основу које она важи за изузетну, обдарену надљудским или бар специфичним и не сваком доступним особинама – ауторитету несвакидашњих способности 2. лидерско делање омогућава да се његов легитимитет темељи на емотивном осећању да по природи поседује карактеристичне црте лидера 3. лидер гради ауторитет тако да почива на његовој свеукупној личности – он није први зато што је непогрешив, већ због снаге властитих врлина и мана истовремено 4. лидер тежи да изгради уверење да је пресудан за будућност политичке заједнице – јер освјетљава прошлост, садашњост и будућност, буди наду, даље види него просечан човек 5. лидер дела као креатор новог реда, подстиче мобилизацију 6. заузимајући неутралну политичку позицију лидер сузбија испољавање конфликтних интереса у заједници, ублажава акутне идеолошке сукобе, остајући на уједињујућим и шире прихваћеним политичким темама²⁰ 7. лидер се бори за контролу симболичке подлоге власти, изражава групне норме, вредности и убеђења, потенцира припадништво ексклузивном колективитету, уз позитивна осећања и охрабрења која прати преузимање ризика уз драматични али и пријатељски ораторски стил (коришћење маште/сликовитости језика,

¹⁸ Криле констатује да су савремене државе засноване на рационалноту, политичка етика на поретку интереса одозго на горе, а темељи на дугорочним реалним условима задовољења интереса, уз осигурање темеља мира и толеранције – те концепт утилитаристичког индивидуализма не може бити основ легитимитета, нема смисла за прожимање индивидуалне и опште етике.

¹⁹ Изложени индикатори, делом промењени и употпуњени, конципирани су и изведене теоријске основе у Павлићевић, 2010: 256–261, 298–302.

²⁰ Овај индикатор је изведен на основу: Lipset & Lejkin, 2006: 423–424.

прича и симбола), изражавање визије, сврхе, идентитета или мисије групе или институције коју води²¹;

Легитимитет формалне и материјалне рационалности: 1. лидер подржава став да је држава заснована на рационалности (поретку интереса одозго на горе) 2. ставови лидера указују да легитимисање свог делања схвата решавањем практичних питања – њихове образложивости, на основу принципа политичког реализма, на основу уважавања реалних околности, реалистичког сагледавања објективних могућности и уочавања озбиљности ситуације, уз оцењивање последица одлука 3. циљ политичког процеса му је ефикасност одлучивања 4. легитимише делања ставом да му је фундаментални интерес прогрес, задовољавање интереса грађана у свој њиховој комплексности (стварање услова за задовољење слободе и правде, једнака права грађанина на слободу и људско достојанство, осигурање мира и толеранције) 5. указује да је отворен за аргумент и усклађивање са интересима других 6. за лидера је процедурални легитимитет (као скуп формализованих, универзалних и апстрактних процедура и институција који служе предвидљивости, правној сигурности и општем важењу) форма минималне легитимности 7. образлаже своје деловање на рационално створеним правилима, веровању у важење законског прописа и надлежности, рационалној спремности на поштовање законских дужности и њиховом извршавању;

Традиционални легитимитет: 1. заснован је на снази традиције, обичаја 2. лидере изјаве одликује конвенционалност, говор му је углађен (реторика је експлицитна и врло хијерархизована) 3. лидер исказује конвенционалност у понашању, уздржаног је понашања – подстиче оштра правила присутности која следе софистициране захтеве етикеције – конвенције подстичу, утичу или спречавају непожељне акције других политичких актера 4. лидер намеће принцип хијерархије као разумљив образац тумачења и каналисања иницијатива, означавања принципа и односа унутар социјалних група, пројеката подстицања и/или доминације индивидуалним акцијама 5. хијерархија се материјализује у личности лидера, легитимација се изводи из успешног перформанса овог принципа.

Други кластер, *категорије и индикатори стила грађења легитимитета – подаспект циљева лидерског делања*, обухвата: А) временску усмереност лидерских циљева; Б) одређеност циљева преко категорије значаја за задовољавање интереса и потреба друштва у целини; Ц) реалистичност циљева; Д) специфичност карактера циљева у односу на типологију лидерских стилова²².

²¹ Овај синдром је изведен на основу: Стојановић, Гавриловић, 2011: 22–26, 30–31, а могуће је извести још одредница из овог садржајног извора.

²² Ово је нешто модификован приступ него у Павлићевић, 2010: 318, као и на другим повезаним местима.

А) У односу на *временску усмереност* лидерови циљеви се оцењују: тренутни, краткорочни, средњорочни, дугорочни, историјски или (периодично) као нека од комбинација поменутих.

Б) Одређени *преко категорије значаја за задовољавање интереса и потреба друштва у целини циљеви лидера могу бити:*

стратегијски, а то када лидер истиче 1. да су његови циљеви политичког деловања усклађени са унутар-политичким и/или значајним међународним околностима, стратегијским интересима кључних међународних фактора и њиховим опредељењима од утицаја на политичке активности лидера 2. да неке изјаве значајних политичких фактора узимају у обзир или директно подржавају политичке програме и активности лидера 3. да је јавно мњење глобално наклоњено политици лидера 4. да лако налази политичке савезнике 5. да лако развија аргументацију полазећи од свог политичког концепта 6. да су му акције офанзивне;

оперативни, када 1. лидер истиче да делује конкретно, прилагођено условима, да поштује правила ефикасног и благовременог политичког делања 2. предузима иницијативе, уз примерену дозу опреза 3. да је способан на размену политичких користи 4. да су му резултати и последице политичког деловања позитивни;

тактички, када лидер истиче 1. да је његова политика глобално успешна – са мало непријатних одлука, да је утицајан и да има позитиван имиџ у земљи и иностранству 2. да су му отворене могућности политичког удруживања и да поседује политичке потенцијале за придобијање политичких партнера 3. да га други, нарочито кључни политички фактори доживљавају као поузданог политичара и евентуалног (пожељног) партнера.

Ц) У односу на *реалистичност циљеви које лидер преферира могу се оценити (првенствено) као:*

нереални: 1. када нису прилагођени околностима, односима политичких снага, политичким тенденцијама и стратешким прихваћеним правцима политике (владајућој доктрини) 2. круто су дефинисани, сувише су обавезујући – лимитирајући за лидера²³ 3. немају у виду потенцијалне политичке савезе;

евентуално могући: 1. донекле су прилагођени околностима, односима снага, политичким тенденцијама и прихваћеним стратешким правцима политике 2. углавном су динамични и офанзивни 3. нису сувише обавезујући за лидера 4. у великој мери имају у виду потенцијалне политичке савезе (од интереса су за друге политичке актере);

вероватни: 1. прилагођени су околностима, односима снага, политичким тенденцијама и прихваћеним стратешким правцима политике 2. дина-

²³ Неопходно је назначити: овај индикатор је јасно одређен и од значаја ако се повеже са предходним или оним који следи – сам по себи не мора нужно носити атрибут *нереалног*.

мични су, израженије офанзивни 3. нису сувише обавезујући за лидера 4. имају у виду потенцијалне политичке савезе;

утопистички: 1. нису прилагођени околностима и односима снага, политичким тенденцијама и прихваћеним стратешким правцима политике 2. уско су дефинисани 3. оцењују се углавном као политички пожељни али неостварљиви 4. сувише су обавезујући за лидера 5. немају у виду потенцијалне политичке савезе;

немогући: 1. не одговарају политичким околностима, тенденцијама, односима снага, прихваћеним стратешким правцима политике (владајућој доктрини) 2. превазилазе могућности и способности лидера 3. као сувише обавезујући циљеви су одбојни за евентуалне политичке савезнике.

Д) Индикатори специфичности циљева у односу на типологију лидерских стилова:

Ауторитарни стил: 1. циљ лидера је извршити идентификацију своје личности и положаја, напад на њега је напад на систем 2. политички пројекти су му у функцији (правдања) „голе“ власти – што прати неконзистентна политичка стратегија 3. у лидеровим политичким пројектима изражава се хостилизам – карактеристична феноменологија „непријатеља“ у којој је унутрашњи непријатељ у служби „спољашњег непријатеља“, пропраћена агресивношћу и мржњом 4. лидер не познаје градацију супарништва и непријатељства – стварањем расположења опште угрожености политику своди у оквире званичне пропаганде „линије“ 5. подржава идеологизацију културе која покрива све димензије живота са циљем стварања атмосфере лажног оптимизма и среће коју наводно обезбеђује 6. у политичкој доктрини и стратегији присутан је есхатолошки, месијански елемент;

Републикански стил: 1. овековечење републиканских начела је крајњи циљ лидеровог политичког делања, циљ му је културу говора и либерално образовање пренети генерацији, наглашава јавне активности, истиче потребу максималног политичког ангажмана 2. лидер потенцира став да је политичка заједница конституисана на дискурсу, истиче уједначеност јавне политике са јавним мишљењем 3. захтева превладавање конфликта интереса, уз преусмеравање и ојачавање коалиција 4. наглашава истинитост у политичком деловању, врлину удружену са приватном борбом, хероизам који омогућава индивидуални успех у хармонији са јавним добром;

Реалистички стил: када лидер отворено ставља до знања 1. да је за њега политичка моћ опис и анализа чињеница, да му је политичко делање крајње рационализовано (да није засновано на страсти, које по њему води политичкој пропасти) 2. да му је мишљење и делање оријентисано искључиво према фактичким односима снага, да подразумева трезвену процену ситуације (спознају сопственог положаја уз дефинисање осталих актера на политичкој сцени) – уз процену последица својих акција (циљ је остварити комплетну контролу окружења) 3. да му је истина у ефикасности, да идеале и политичке пројекте процењује по њиховој практичној делотворности;

Популистички стил, у коме је основна легитимацијска поставка истицање доминације лидера као отеловљења колективне мудрости, понашања и начина живота народа, воље и тежњи народа – уз наглашавање моралних становишта;

Конформистички стил: 1. лидер се позива на опште – заједничке интересе, могућност и нужност сарадње различитих политичких опција, уз поштовање општеприхваћених вредности 2. лидер прихвата очекивано, захтевано или репрезентативно понашање ширег политичког корпуса којем припада, вредносни систем и норме легитимног ауторитета;

Революционарни стил: 1. лидер темељи легитимитет на поставци о апсолутности циља(ева) којем тежи, нужности промене, суштинског политичког и друштвеног преокрета – неопходности новог као основног атрибута револуционарности 2. оправданост свог политичког делања гради као претеча бољег доба (које са њим настаје) 3. истиче своју (револуционарну) принципијелност (идеализам) – способност да буде непокоран јер се покорава својим принципима, 4. упоредо наглашава свој реализам – настоји да се искаже као независна, слободна личност која критички мисли, способна да спозна стварност, брзо се оријентише и прилагођава политичком амбијенту;

Стил бунтовника: 1. лидер оштро и нападно потенцира неспособност других политичких снага да реализују политичке захтеве народа и оптужује друштво за недемократичност 2. стога је лидерова реторика наглашено освешћујућа и есхатолошка, понекад без антиципирање решења, сведена на голу критику 3. у ставовима лидера је изражен радикализам (који иде до фанатизма) – он претвара своје циљеве у идоле 4. код лидера је уочљив конфликтни прилаз политичким проблемима – деструктивно порицање целокупног политичког окружења 5. лидерова перспектива је искључива – у разматрању политичких питања не уважава све околности, аспекте предмета одлучивања – карактерише је једносмерност (на изглед једноставност) понуђених решења.

Назнаке за хипотетички оквир

Уколико легитимацијске токове у Србији са краја прошлог и почетка овог века посматрамо преко категорија и индикатора трочлане типологије: уочавамо индикаторе харизматског легитимитета (и то да: лидер легитимитет гради на свеукупној личности, да је пресудан за будућност, да је креатор новог реда, да подстиче мобилизацију) – при чему је питање у којој мери су поједини лидери заиста то били, или су то само настојали да буду; да је временом све више добијао на значају легитимитет формалне и материјалне рационалности; елементи грађења традиционалног легитимитета се региструју код појединих лидера –

индицирају се првенствено у конвенционалности у понашању, док други уочљив индикатор – наметање принципа хијерархије од стране лидера – првенствено указује на ауторитарну димензију њиховог деловања.

Што се тиче временске усмерености уочавамо фреквентност тренутних циљева (мање изражено краткорочних) тесно везаних за дугорочне или историјске – што управо говори о напетости између категорија циљева, не о њиховој конгруенцији или усклађеном временском следу њихове реализације. Мали акценат је на средњорочним циљевима – што се може објаснити деловањем које карактерише мали интерес да се стратешким циљевима обухвати постизање опипљивијих циљева (посебно у области социјалне политике), или на немогућност ефикасније реализације планираних стратешких праваца политике. У односу на значај за задовољење интереса и потреба друштва врло мало су уочљиви оперативни и готово изостају тактички циљеви – а да се морамо упитати у којој мери су фреквентни стратегијски циљеви у складу са унутарашње-политичким и међународним околностима. Са аспекта реалистичности циљева – при чему не смемо заборавити да је за ову димензију кључан доживљај у политичкој публици – сами лидери циљеве означавају евентуално могућим или вероватним, док се они из друге, по претпоставци објективније перспективе, исказују на широкој лепензи, до утопистичких и немогућих.

Када сагледавамо специфичности циљева у односу на типологију лидерских стилова региструјемо индикаторе ауторитарног стила (у првом реду: неконзистентна политика и одсуство дугорочне стратегије, есхатолошки елемент у политичкој доктрини и стратегији); индикатори републиканског стила су врло ретки и детектују се само код појединих лидера; индикатори реалистичког стила су све израженији; популистички стил се готово изгубио као прихватљив модус; конформистички стил индицирамо повремено, или код појединих лидера у позивима на опште интересе и нужност сарадње различитих политичких опција; код више лидера уочава се настојање да се представе као политичари који негују револуционарни стил; стил бунтовника препознајемо код појединих лидера, а у дужем временском периоду.

Детерминанте од утицаја

Дотичемо више концепата легитимитета уколико устврдимо да га гради више аспеката, пошто: се испољава као процес датих карактеристика, односно специфичних начина грађења, одржавања и јачања пози-

ција политичке моћи и власти; обухвата садржај легитимацијских образаца, тесно везаних за шире, идеолошке принципе чија се реализација оправдава²⁴; одређују га резултати, односно ефикасност политике у чијој су функцији легитимацијски садржаји и форме (укључујући и симболичке); чине га релације којима се њиме граде и кључни принципи на којима је заснован (преко своје хоризонталне и вертикалне димензије²⁵); карактерише подршка циљаног политичког корпуса и/или јавно одобравање дате политике од стране већинске јавности²⁶ – тесно везана за категорију одговорности. Легитимитет се тиче и међународног аспекта који чини (образложива) позиција, углед и мера утицаја у међународној јавности – или бар мера прихваћености и уважавања политичких актера у дипломатским релацијама. Уколико се подсетимо да је легитимитет категорија од значаја у контексту проблематике слабе државе у нашем дискурсу ово је потребно истаћи имајући у виду да „јаке државе имају фиксиран и сталан међународни персоналитет“²⁷ – посебно ако уочимо да се у случају Србије дешава да лидери граде легитимитет на реторици која се, када се дубље анализира, може свести на став да је моћ у немоћи, понекад заборављајући да *садржај и форме стила грађења легитимитета лидера треба да чувају дигнитет политичке заједнице коју представљају*²⁸.

Наведени (динамички и у мањој мери статички) аспекти легитимитета уоквирени су *структуралним условима и геополитичким детерминантима*.

²⁴ Основе легитимисања власти су дубоко постављене. Куљић, 1994: 210, подсећа да је Шмит „био уверен да метафизичка слика света одређеног доба има истоветну структуру као и њена политичка ситуација“.

²⁵ Види: Ђурђевић-Лукић, 2006: 47–49.

²⁶ Куљић, 1994: 5: „Власт не може бити трајна без минимума масовне лојалности која се обезбеђује различитим идејним средствима (магија, религија, световна религија) и практичним поступцима... Масовна лојалност није истоветна са легитимношћу. У основи лојалности је спремност на послушност из било ког разлога. Томе насупрот легитимношћу, у рационалистичком и модерном значењу појма, располаже само она власт коју признаје већина одраслог становништва, па се из тог разлога и подвргава мерама власти. Демократска легитимност значи да већина не схвата политички поредак као принуду и да с друге стране већи део становништва има могућности да активно учествује у политичком процесу одлучивања у оквиру правно признатих установа (Мауер, 1982, с. 470-471)“. Или, Станковић, 2010: 106: „политички легитимитет представља валидност владајућег режима. У данашња времена ова се валидност исказује прећутном вољом свих да поштују изречену вољу (заинтересоване) већине“.

²⁷ Стојановић, 2011: 15.

²⁸ Овде се мисли на, по државу, самоуништавајуће топосе и стереотипе који су постали незаобилазни део реторичког пртљага дела политичке елите – не на нужност примене права, као и морални аспект суочавања са истином.

Истражити феномен лидерства је значајно за наше друштво уколико се прихвати став да је демократија „успешнија тамо где нису велике разлике у статусу и висини прихода, између лидера тј. вођа и оних који су вођени“²⁹, као и да се легитимност „лакше подстиче ако већ постоји културна хомогеност... Није немогуће пронаћи решење за етничке различитости у послу изградње легитимности, али, за то је потребна софистицирана државничка вештина а такође и употреба симболичних, а и конкретних гестова да би се исковао *demos*“³⁰.

Анализирати принципе и правце делања политичких лидера је научно коректно тек уз знање да је и њихово делање уоквирено структуралним факторима³¹. Подједнако уз свест да „владавина државом никада се не може свести на само једну једину тему“³², какав год приступ изабрали³³. Проблем легитимитета разматран преко категорије „интеграционог поља политичког легитимитета“ слично упозорава, јер се одређује као „поље унутар кога се спроводи државна политика од општег значаја... синоним за мњење о најопортунујем политичком курсу који у државотворним пословима ваља за узети, а које ствара онај ко је у стању да то учини“³⁴. Као и уз знање да промене нису нужно у оквиру релација лидерства, али да вођство нужно подразумева персуазивне и стварне намераване а комплексне промене, тј. скуп повезаних промена,

²⁹ Lipset & Lejkin, 2006: 84.

³⁰ Види шире Lipset & Lejkin, 2006: 265–270. Издвојмо запажање: „Већина људи ће о успешности или неуспешности владе судити на основу економске ситуације и свог сопственог животног стандарда. Краткорочно гледано, међутим, ове генерализације слабо помажу новим системима. Најбољи непосредни институционални савет који се њима може дати био би: прионите одмах на одржавање или прављење неког извора националног ауторитета који би био дистинктан од конкретног човека, носиоца тог ауторитета“.

³¹ Lipset & Lejkin, 2006: 422: „Лидере покрећу не само културни обичаји, него и структурални фактори... међутим, да ако лидерство уопште има неку јединствену експанаторну (објашњавалачку) вредност, имаће је у оној сфери живота, ма како великој или малој, где структурални фактори нису контролни. Јер ако јесу, онда лидерство постаје ирелевантно“.

³² Lipset & Lejkin, 2006: 95.

³³ Уважавамо став да ни једна од стратегија процеса одлучивања (холистички приступи, стратегије ограничене рационалности или експерименталне стратегије) не гарантује „најбоље расположиве алтернативе или производи добру политику“ – види ближе Dal & Stinebrickner, 2003: 155–158.

³⁴ Станковић, 2010: 103–107: „Ово поље, које изискује најшире схваћени политички консензус... представља својеврстан тип мњења о кључним државним питањима... државни разлог је знање о средствима којима се једна заједница држи на окупу, како би опстала, или како би се очувала и увећала своју моћ. – интеграционо поље политичког легитимитета је сама садржина државног разлога, састављена од: идеја, замисли, концепата и стратегија којима се настоји очувати све оно што се да обележити државним разлогом“.

различитог обима, нивоа и сврха – а да „вођство представља заједнички подухват вођа и следбеника“³⁵.

Подсетимо се и тврдње Дејвида Хелда (1984): „Политички поредак није досегнут преко заједничког вредносног система, или општег поштовања ауторитета државе, или легитимитета, или, насупрот, једноставне бруталне силе; правилније, он је резултат комплексне мреже узајамне зависности између политичких, економских и друштвених институција и деловања које деле центре моћи и које креирају вишеструке притиске да се покори. Моћ државе је централни аспект ових структура али она није једина кључна варијабла“³⁶. Не смемо заборавити ни на констатације Хала (Hall, 1985) да „где се идеолошка, политичка и економска моћ креће у истом правцу, веома је вероватно да ће се створити велика друштвена енергија... резултирајући друштвеним променама“, а да ће у случају сукоба наведених типова моћи социјалне промене бити заустављене³⁷.

Имајући у виду позицију и утицај лидера у странкама, у истраживању форми грађења легитимитета политичких елита у Србији, од користи су модели који обухватају детерминанте везане за партијски систем: анализирају механизме грађења легитимитета лидера унутар партија и партијске легитимацијске обрасце³⁸.

Геополитичке детерминанте су по Србију сложене. Мирјана Радојичић настоји потврдити хипотезу да је реморализација светске политике којом су се на реторичком нивоу легитимисали процеси разбијања Југославије и пројект глобализације „остала на нивоу на којем се и зачела, односно да су у односима политичких актера на глобалном, баш као и на локалном нивоу, и даље на снази модерни принципи реалполитике са интересом као централном категоријом политичког живота и моћи као врховном политичком вредношћу“³⁹.

Легитимитет као мера прихваћености принципа и циљева делања

Степен реализације одређене политике и ефикасност спровођења власти зависи и од мере њене оправданости. На питање оправдања влас-

³⁵ Види: Стојановић, Гавриловић, 2011: 32–33.

³⁶ Према: Rush, 1992: 56–57.

³⁷ Rush, 1992: 46–47.

³⁸ Није неопходно упустити се у компилацију, само назначимо извор: Дијана Вукомановић, „Легитимацијске матрице релевантних политичких партија у Србији (1990-2005)“, у: Зоран Луговац (ур), *Политичке странке у Србији – структура и функционисање*, Friedrich Ebert Stiftung и Институт друштвених наука, Београд, 2005., стр. 31–59.

³⁹ Радојичић: 117.

ти одговара легитимитет, који је не само питање очувања политичке моћи – јер указује на одрживе принципе на којима је власт заснована, већ подразумева поверење народа у њих – преко позитивних ставова и осећаја испољених према политичком естаблишменту. Није само питање ауторитета водећих фигура политичког режима – већ и питање моралних основа поретка и одређене политике, он је доживљај ефикасности али и етичности делања политичке елите⁴⁰. То је мера обезбеђивања изражавања пристанка одређена ставовима о степену основаности (тима и корисности) делања политичких лидера у политичком процесу, о ефикасности и (не)бонивалентности одређене политике. Начин грађења лидерске политичке моћи наводи на промишљање основа легитимитета, пошто моћ подразумева меру прихватања политичког концепта: његових основа, принципа, сврхе, циљева, метода и средстава реализације, карактера политичких инструмената које лидери предлажу као могућа решења⁴¹. Уочава се веза између начина представљања политичког концепта лидера, образлагања основа његовог деловања – које је у функцији грађења и одржања политичке моћи – усмереног према другим политичким субјектима у циљу обезбеђивања сагласности, контроле лојалности, подстицања афективне везаност за лидера, уз буђење очекивања у могућност остварења властитих потреба политичке публике⁴².

Легитимитет не сме бити сведен на ‘право да се буде на власти’ (ма колико је од значаја да се тиме подвлачи значај категорија стабилности, извесности и сарадње⁴³). Обухвата и питање основа овог права. У супротном се актерима у политичком процесу одузима могућност избора као једно од основних одређења слободе. *Легитимитет је мера прихваћености принципа и циљева делања политичких актера, у оквиру датих правила и околности.*

Ипак, легитимитет је помало заборављена реч политичког дискурса Србије. Као да је ново поимање политике – државе као инструмента који дефинише и спроводи правила, ново политичко устројство и модели политичког деловања – такво да легитимитет тек само формално захтева као предуслов вршења власти. Опасност лежи у томе што једном креирана политика, чији се принципи у дужем периоду реализују,

⁴⁰ Имамо у виду, Хејвуд, 2004: 400: „... легитимитет се обично мање схвата као категорија моралне обавезе, а више као политичко понашање или уверење... не поставља се апстрактно питање зашто би људи *требало* да се подчињавају држави, већ зашто *се* подчињавају одређеној држави или систему власти. Који су услови или процеси који их подстичу да власт сматрају законитом“.

⁴¹ Куљић, 1994: 61: „Начин правдања власти је у тесној вези са начином владања“.

⁴² Павлићевић, 2010: 139. Поставке су нешто модификоване.

⁴³ Види: Lipset & Lejkin, 2006: 256–260.

постаје правило. Мада, Србија није изузетак. Савремена политичка реторика је неосетљива на истину (ослоњена на методе дефактуализације, језичке мистификације), циљ јој није да *убеди* (снагом аргуменатује) већ да *на(д)говори* (заведе, придобије ирационалним средствима), те покидане везе *oratio* и *ratio* узрокује да „ретор као политички пропагандиста увек наступа са намером да појединцу из масе већ донету политичку одлуку представи као његову личну“⁴⁴. Док је као захтев демократске политике, легитимитет од стране политичке елите у Србији више година уназад поштован у мери у којој је био предуслов досезања изборних гласова, уобличавања или преобликовања имиџа политичара, уједно подизања политичког рејтинга⁴⁵. Што, истине ради, не изненађује – у теорији се јасно указује на значај и размере политичке злоупотребе иконичког елемента медија масовних комуникација⁴⁶. Уз оцену: „Политички говор и делање константно исказују склоност да своја утемељења траже у опозицији према политичком противнику, не у конструктивној позицији према истини и захтевима прогреса одређеним ситуацијом. Легитимитет се зато не налази у сфери постигнутог, већ се наново тражи у, назовимо га ‘миту о наслеђеном непријатељу’, тачније, у потенцирању наслеђених оптерећења – тиме неопходности ‘борбе’ са наслеђеним – а регресивним тенденцијама, које оптерећују актуелни тренутак, и коче прогрес. Ту се налазе и оправдања за политички промашај“⁴⁷. Само што се конкретно одређење непријатеља мења. Што не чуди⁴⁸, посебно када се анализирају разлози формалних (лажних или митологијизирајућих⁴⁹) и суштинских промена политичког курса⁵⁰ (пропраћених аферама), иновације политичких доктрина и стратегија – тиме промене пратећих легитимацијских циљева – као карактеристике делања политичке елите и одреднице политичке културе у Србији.

Готово непредвидљива постизборна комбинаторика, оно понекад наз(и)вано непринципијелним коалицијама, директно урушава легити-

⁴⁴ Радојичић: 123–124.

⁴⁵ Пошто је не узима за основ даљег извођења закључака аутор само упућује на једну интересантану анализу, која делом подржава горњу тврдњу: Зоран Славујевић (2011), „Двадесет година вишестраначја у Србији: Од маркетиншког нихилизма и примитивизма до тоталног маркетинга и идолопоклонства маркетингу“, у С. Орловић (прир.), *Партије и избори у Србији: 20 година*, Београд, Факултет политичких наука – Центар за демократију, Friedrich Ebert Stiftung, стр. 285–295.

⁴⁶ Радојичић: 130.

⁴⁷ Павлићевић, 2010: 390–391.

⁴⁸ Куљић, 1994: 288: „У социјализму се нови партијски вођа готово увек легитимисао критиком претходног“.

⁴⁹ Види: Суботић, 2010: 43–66.

⁵⁰ Види: Станковић, 2010: 110–115.

митет изабраних представника бирачког тела. На позиције власти (и кључне административне позиције) долазе оне политичке опције и појединци који их заступају који немају јача упоришта у бирачком телу. То што уцењивачки потенцијали странака у Србији добијају мегаломанске размере није неуобичајно. Проблем је урушавање основног демократског принципа: владавине већине. Што води апстиненцији на изборима. Важније, постаје упитно у којој мери, услед начина на који се уобличава и реализује, политика потом формираних коалиција поседује легитимитет.

Политички активизам мотивисан не делењем за јавно добро него крајње лукративним мотивима – не као операционализација јасних начела и праваца политичког деловања – чини да се политика доживљава као манипулација политичке елите. У јавном мњењу то не може произвести ставове који подржавају власт као инструмент који делује (деловао је, или ће деловати) у правцу који је од већине шире прихваћен, користан већини и по (економски, социјални, културни) развој друштва, најмање ефикасан у датим унутарполитичким и међународним околностима. Девалвирају се значења категорија поверења, одговорности, правде и правичности.

Промишљајући поставке Хелда о теоријском континууму покорности преко идеално типских категорија, закључујемо да се дужи временски период политичка стварност Србије креће у подручју инструменталне сагласности, уз периодично изражену форму равнодушности и прагматичне прећутне сагласности, док су релације добијале и форму принуде.

Када уведемо у игру процесе, механизме, поступке, начине, модалитете, или их дефинишемо као стилове грађења легитимитета политичких лидера – садржинске и формалне одреднице који они подразумевају – закључујемо: осуђена је на неуспех политика која заборавља да је њена бит не само операционализација прихваћених доктринарних и стратегијских циљева (дефинисање ресурса, механизма и начина њиховог остварења – како компромисом, тако и силом), већ – преко одређења приоритета – усмеравање *целине друштвених процеса*, у циљу долажења до остваривих решења за превазилажење сукоба и одрживи развој, у датом контексту интереса и моћи.

Резиме

Предмет анализе су карактеристике и модалитети грађења легитимитета политичких лидера у Србији са краја прошлог и почетка овог

века. Преко категорије легитимитета се доказује теоријско-методолошка основаност анализе делања политичких лидера преко категорије политичког стила. Методолошки приступ је одређен поставкама теорије политике, подразумева примену свих основних метода научног мишљења и истраживања – израженије аналитичких метода, док кључно место има метод моделовања. Основни научни циљ је конципирање модела за истраживање лидерског стила грађења легитимитета. Изложен модел за истраживање обухвата два кластера: први) који садржи категорије и индикаторе трочлане типологије (харизматски, традиционални и легитимитет формалне и материјалне рационалности), други) категорије и индикаторе подаспекта циљева лидерског делања, а преко четири подкластера. Подкластери су временска усмереност лидерских циљева, одређеност циљева преко категорије значаја за задовољавање интереса и потреба друштва у целини, реалистичност, четврти је специфичност карактера циљева у односу на типологију лидерских стилова (ауторитарни, републикански, реалистички, популистички, конформистички, револуционарни и стил бунтовника). Други циљ је да се у основним цртама анализирају легитимацијски токови и дају назнаке за извођење хипотеза о лидерском легитимацијском стилу у Србији. Елементи за извођење хипотеза дати на основу у моделу изложених одредница, уз маркирање екстерних детерминанти од утицаја. Посматрано преко категорија и индикатора трочлане типологије уочавамо индикаторе харизматског легитимитета – уз питање у којој мери су поједини лидери заиста то били или су то настојали да буду, а да је временом све више добијао на значају легитимитет формалне и материјалне рационалности. Елементи грађења традиционалног легитимитета претпостављају се само код појединих лидера – индицирају се првенствено у конвенционалности у понашању, док други претпостављени индикатор – наметање принципа хијерархије од стране лидера – првенствено указује на ауторитарну димензију деловања. Што се тиче временске усмерености уочавамо фреквентност тренутних циљева (мање изражено краткорочних) тесно везаних за дугорочне или историјске – што говори о напетости између категорија циљева, не о њиховој конгруенцији или усклађеном временском следу њихове реализације. Мали акценат је на средњорочним циљевима – што се може објаснити деловањем које карактерише мали интерес да се стратешким циљевима обухвати постизање опипљивијих циљева, или на немогућност ефикасније реализације планираних стратешких праваца политике. У односу на значај за задовољење интереса и потреба друштва врло мало су уочљиви оперативни и готово изостају тактички циљеви – а да се морамо упитати у којој ме-

ри су фреквентни стратегијски циљеви у складу са унутарашње-политичким и међународним околностима. Са аспекта реалистичности циљева лидери их означавају евентуално могућим или вероватним, док се они из објективније перспективе често исказују на широкој лепези, до немогућих. Што се тиче специфичности циљева у односу на типологију лидерских стилова региструјемо индикаторе ауторитарног стила; индикатори републиканског стила су врло ретки и детектују се само код појединих лидера; индикатори реалистичког стила су временом постајали све израженији; популистички стил се готово изгубио као прихватљив модус; конформистички стил индицирамо повремено, или код појединих лидера у позивима на опште интересе и нужност сарадње различитих политичких опција; код више лидера уочава се настојање да се представе као политичари који негују револуционарни стил; стил бунтовника препознајемо код појединих лидера, а у дужем временском периоду. Модел је конципиран као отворен и еластичан, те је у њега могуће унети детерминанте других теоријских приступа преко којих се, у кратким цртама, анализирају легитимацијске форме политичких елита. Промишљајући поставке Дејвида Хелда о теоријском континууму покорности преко идеално типских категорија, закључујемо да се дужи временски период политичка стварност Србије креће у подручју инструменталне сагласности, уз периодично изражену форму равнодушно-сти и прагматичне прећутне сагласности, док су релације добијале и форму принуде. Легитимитет је мера прихваћености принципа и циљева делања политичких актера. Када делање политичких лидера анализирамо преко категорије стила грађења легитимитета закључујемо да је осуђена на неуспех политика која заборавља да је њена бит не само операционализација прихваћених доктринарних и стратегијских циљева, већ – преко одређења приоритета – усмеравање целине друштвених процеса, у циљу долажења до остваривих решења за превазилажење сукоба и одрживи развој, у датом контексту интереса и моћи.

Литература:

1. Dal, A. Robert & Stinebrickner Bruce (2003), *Modern Political Analysis, sixth edition*, Prentice Hall, Unitet States of America
2. Đurđević-Lukić, Svetlana (2006), Bringing the state back: strong versus weak states, *Međunarodni problemi*, vol. 58, br. 1-2, str. 36–66
3. Hejvud, Endru (2004), *Politika*, CLIO, Beograd
4. Kriele, Martin (1994), *Einführung in die Staatslehre*, Westdt. Verl., str. 19–46
5. Kuljić, Todor (1994), *Oblici lične vlasti*, Institut za političke studije, Beograd

6. Pavličević, Predrag (2010), *Stil političkih lidera u Srbiji: U periodu 1990-2006. godine*, Udruženje „Nauka i društvo“ i NOLIT, Beograd
7. Radojičić, Mirjana, Interesi versus moral u politici (na primeru razbijanja Jugoslavije i projekta globalizacije), *Filozofija i društvo*, XIX-XX, str. 117–135, Internet, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0353-5738/2002/0353-57380209117R.pdf> (pristupljeno 29.04.2013.)
8. Rush, Michael (1992), *Politics and society: an Introduction to political sociology*, Prentice Hall Harvester Wheatsheaf Campus 400, Great Britain, pp. 43–57
9. Sejmur Martin Lipset, Džejson M. Lejkin (2006), *Demokratski vek*, Alexandria Press, Beograd
10. Stanković, Vladan, Integraciono polje političkog legitimiteta – primer Srbije, *Politička revija*, Godina (XXII) IX, vol=24, Br. 2/2010, str. 103–120
11. Stojanović, Đorđe, Problem državnog, političkog i administrativnog kapaciteta: „Anatomija“ Srbije kao slabe države, *Srpska politička misao*, broj 4, 2011, god. 18, vol. 34, str. 11–31
12. Stojanović Đorđe, Gavrilović Darko, Od moderne paradigme vođstva ka post-modernoj paradigmi vođstva, *Srpska politička misao*, br. 1/2011., god. 18, vol. 31, str. 11–38
13. Subotić, Momčilo, Srbija i Evropska unija, *Srpska politička misao*, br. 1/2010, god. 17, vol. 27, str. 43–66

STYLE OF BUILDING LEGITIMACY OF POLITICAL LEADERS IN SERBIA

Abstract: Subject of this article are characteristics and modalities of building legitimacy of political leaders in Serbia – analysis of legitimacy flows from the last century and the beginning of this century. The main scientific objective is to design a model to explore the leadership style of building legitimacy; the second objective is to give an indication for formulating hypotheses of legitimacy-style political leaders. The methodological approach is determined by the settings of the theory of politics, it involves the basic methods of scientific thinking application, predominately analytical ones, and the key point is the method of modelling. The proposed model comprises two clusters: the first one, which contains categories and indicators of tripartite typology (charismatic, traditional and formal and substantive rationality legitimacy); the other, comprising categories and indicators of subspect of a leader's action goals systematized through four subclusters. The model is an open one, and theoretical approaches by which it can be completed are indicated. In addition to highlighting influential external determinants, based on the model guidelines, key elements for formulating legitimation patterns of a leader are set. It can be concluded that policy, which forgets that its essence is not only operationalization of the accepted strategic goals, with the aim or achieving feasible solutions for overcoming conflict and sustainable development in a given context of interest and power, is doomed to failure.

Key words: political elite, political leadership, political leadership style, legitimacy, the style of building one's legitimacy, research model.

Summary: The subject of analysis are characteristics and modalities of building the legitimacy of the political leaders in Serbia at the end of last and beginning of this century. Merits of the theoretical and methodological analysis of the political leaders' actions are proved by the category of political style through the category of legitimacy. The methodological approach is determined by the postulates of the theory of politics, it involves the application of all fundamental methods of scientific thinking and research – pronounced analytical methods, while the key point is the method of modeling. The main scientific objective is designing a model for exploring the leadership style of building legitimacy. The exposed research model includes two clusters: the first one, that contains categories and indicators of tripartite typology (charismatic, traditional and legitimacy of formal and substantive rationality); and the other, categories and indicators of subaspect goals of the leader's action, and through four subclusters. Subclusters are the time direction of the leader's objectives, determinativeness of objectives through categories of importance to meet the interests and needs of society as a whole, the realism, while the fourth is the specificity of objectives' character in relation to the typology of leadership styles (authoritarian, republican, realistic, populist, conformist, revolutionary and rebellious style). The second goal is to outline legitimacy flows analysis and indicate examination of the hypothesis of legitimacy leadership style in Serbia. Elements to formulate hypothesis are given on the basis of the model of the set benchmarks, highlighting the external determinants of influence. Through categories and indicators of tripartite typology, we observe indicators of charismatic legitimacy – together with the question to what extent some leaders were really charismatic or were trying to be such, while legitimacy of formal and material rationality has increasingly gained in importance. Elements of traditional legitimacy construction are assumed at certain leaders only – indicated primarily in conventionality of behavior, while another assumed indicator – imposing the principle of hierarchy by leaders – mainly indicates the authoritarian dimension of action. As for the time orientation, we observe the frequency of the current objectives (less pronounced short-term ones) is closely related to long-term or historical ones – which explains the tension between the categories of goals, but not their congruence or coordinated timeline for their implementation. There is little emphasis on medium-term objectives – which can be explained by the influence characterized by small interest for achieving tangible goals with strategic goals or inability of more efficient implementation of planned strategic policy directions. In relation to the importance of meeting the interests and needs of the society, operational and tactical objectives are insufficiently perceivable and almost absent – and we need to ask ourselves to what extent strategic objectives are frequent in line with interior political and international circumstances. From the aspect of realism of goals, leaders indicate them as either possible or probable, while those from a more objective perspective are often expressed in a wide range, up to the impossible ones. Regarding specificity of objectives in relation to the typology of leadership styles, we

register authoritarian style indicators; republican style indicators are very rare and are detected only at certain leaders; realist style indicators became more pronounced over time; populist style is almost lost as an acceptable mode; conformist style is indicated periodically, or at certain leaders in calls to general interest and necessity of cooperation between different political options; at several leaders there is an effort to present themselves as politicians who cherish the revolutionary style; rebellious style is recognized at certain leaders in the long run. The model is conceived as open and flexible, and it is possible to enter the determinants of theoretical approaches to analyze the legitimacy forms of political elites. Reflecting settings of David Held on theoretical continuum of obedience over ideally typical categories, we conclude that the long period of political reality of Serbia is moving in the field of instrumental acceptance with periodically expressed in the form of indifference and pragmatic acquiescence, while the relationships have received a form of coercion. Legitimacy is a measure of the acceptance of the principles and objectives of political actors' action. When actions of political leaders is analyzed through categories of building legitimacy style, we can conclude that policy, which forgets that its substance is not only operationalization of the accepted doctrinal and strategic objectives, but – through definition of priorities – targeting the whole of social process, in order to arrive at a feasible solution for overcoming the conflict and sustainable development in this context of interest and power, is doomed to failure